

UPPSALA
UNIVERSITET

Ouvertyr: Forskning om utbildning

Kort föreläsning, inspelad 30 aug. 2017

Donald Broady <donald.broady@soc.uu.se>
Utbildnings- och kultursociologi (SEC), Uppsala
universitet
www.skeptron.uu.se/broady/sec/

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

1

UPPSALA
UNIVERSITET

Den vetenskapliga forskningens viktigaste princip

En forskare ska veta vad andra gjort och inte göra om det

Med andra ord: vetenskaplig forskning

- sker inom vetenskapliga fält där man förhåller sig till vad kollegerna och konkurrenterna gör,
- och är kumulativ, det vill säga bygger vidare på tidigare forskning och ska kunna fungera som bas för framtida forskning.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-01-24

2

Vetenskaplig forskning skiljer sig från andra slags undersökningar (1)

På t.ex. utbildningsområdet finns vetenskaplig forskning, undervisning, utvärdering, uppföljning, försöksverksamhet, pedagogiskt utvecklingsarbete, personalfortbildning osv. Ytterligare andra sätt att åstadkomma kunskap är genom konst, litteratur, journalistik, politik...

Alltsammans inrymmer olika slag av undersökningar. För egen del gillar jag det franska ordet *recherche* som som t.ex. en konstnär kan använda om sina undersökningar.

Vetenskaplig forskning skiljer sig från andra slags undersökningar (2)

I det följande ska vi, i enlighet med svenskt språkbruk, med forskning mena *vetenskapliga* undersökningar.

Dock: Inget fält är i sig bättre eller sämre än något annat. De olika kunskapsformerna har sitt värde just för att de är *olika*. Dessa olikheter respekteras långt från alltid inom utbildningsområdet.

UPPSALA
UNIVERSITET

Men var går gränsen? (1)

Om vad som är och inte är vetenskap kan man träta länge. Inom vetenskapsfilosofin kallas frågan ibland ”demarkationsproblemet”.

Se t.ex. pp. 82 ff i en ofta använd handbok, Nils Gilje & Harald Grimmen, *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, Daidalos, Göteborg, 3 uppl. 2007, där många konkurrerande svar återges, från de logiska positivisternas krav på verifierbarhet över Poppers krav på falsifierbarhet och många andra.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-01-24

5

UPPSALA
UNIVERSITET

Men var går gränsen? (2)

För att vara vetenskapliga måste utsagor kunna verifieras, sa tidiga logiska positivisterna (Gilje & Grimen, *op.cit.*, pp. 55 ff). Nej, de kan aldrig slutgiltigt verifieras, däremot måste de, för att vara vetenskapliga, vara möjliga att falsifiera ifall de inte stämmer, sa Karl Popper (pp. 79ff). Inom humanvetenskapen ställs särskilda krav, har andra menat. Där krävs förståelse, sa bland andra Wilhelm Dilthey (p. 202) och Max Weber (pp. 118 ff). Tolkning är fundamentalt enligt hermeneutikerna (pp. 171 ff). Och så vidare.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-01-24

6

UPPSALA
UNIVERSITET

Men var går gränsen? (3)

Vi ska emellertid inte utgå från sådana definitioner av vetenskaplighet utan i stället välja en empirisk utgångspunkt.

Låt oss välja forskning om utbildning som exempel. Vilken sådan forskning bedrivs faktiskt vid svenska universitet?

UPPSALA
UNIVERSITET

Utbildningsvetenskap, def.

Utbildningsvetenskap enligt en definition använd vid Uppsala universitet sedan 2002:

”en bred samlingsbenämning för den forskning inom en rad olika ämnen som ägnas åt bildning, utbildning, undervisning, fostran och lärande.”

Ungefärligen samma definition är i bruk vid de flesta svenska lärosäten och inom Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.

UPPSALA
UNIVERSITET

Utbildningsvetenskaplig forskning vid Uppsala universitet 2009

Enligt en inventering 2009:

Drygt 300 lärare, forskare och doktorander ägnade sig helt eller delvis åt utbildningsvetenskaplig forskning. Motsv. 8 procent av professorerna och 8 procent av doktoranderna.

Nästan alltsammans inom Humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet (dvs Historisk-filosofiska, Juridiska, Samhällsvetenskapliga, Språkvetenskapliga och Teologiska fakulteterna samt Fakulteten för utbildningsvetenskaper).

Mellan en tredjedel (i forskningsprojekt eller avhandlingar räknat) och hälften (i kronor räknat) inom Fakulteten för utbildningsvetenskaper.

Se www.skeptron.uu.se/broadly/uv/utbvet-invent-100513.pdf

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broadly/sec/

2018-01-24

9

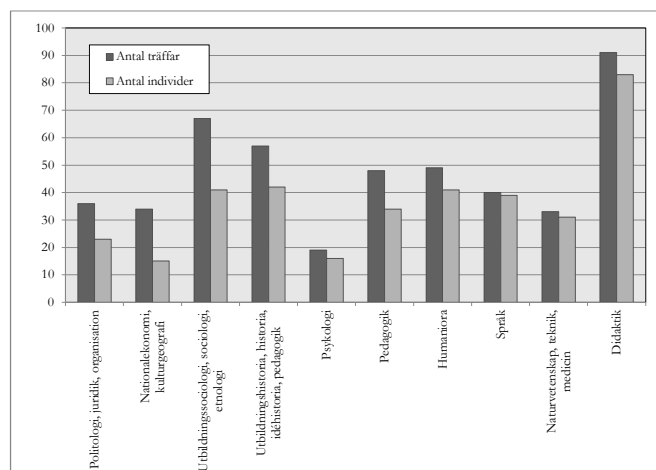

UPPSALA
UNIVERSITET

Tio centrala områden för utbildningsvetenskaplig forskning vid Uppsala universitet 2010 (1)

Källa:

Mikael Börjesson:
*Resursinventering
vid Uppsala
universitet inför
en ny lärar-
utbildning, 2010*

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broadly/sec/

2018-01-24

10

UPPSALA
UNIVERSITET

Tio centrala områden för utbildningsvetenskaplig forskning vid Uppsala universitet 2010 (2)

Politologi, etc. – Styrning, organisation, jura

Ämnen: Företagsekonomi, Statsvetenskap, Juridik, Pedagogik

Nationalekonomi, kulturgeografi –

Effekter, resultat, systemanalyser
Ämnen: Nationalekonomi, Kulturgeografi

Utbildningssociologi – Rekrytering,

strukturer, miljöer, karriärer
Ämnen: Utbildningssociologi, Sociologi, Etnologi

Utbildningshistoria – Skolformer,

skolor, universitet
Ämnen: Utbildningshistoria, Historia, Idéhistoria, Pedagogik, Matematik

Psykologi/Medicin –

Utvecklingspsykologi, utvecklingsrelaterade problem
Ämnen: Psykologi, Barns och kvinnors hälsa, Neurovetenskap

Pedagogik – Inläring, läroplansteori, bedömning, gruppdynamik
Ämnen: Pedagogik, Genusvetenskap

Humaniora – Litteratur, utbildningssociologi,

ämnesdidaktik
Ämnen: Litteraturvetenskap, Teologi, Utbildningssociologi, ABM

Språk – Läs- och skrivinläring, prov, literacy

Ämnen: Nordiska språk, Didaktik, Lingvistik, Moderna språk

Naturvetenskap/Teknik – Ämnesdidaktik

Ämnen: Fysik, IT, Matematik

Didaktik – Ämnesdidaktik, literacy, socialisation, mångfald, läroplansteori

Ämnen: Didaktik, Naturvetenskap, Språk, Pedagogik

Källa: Mikael Börjesson, *Resursinventering vid Uppsala universitet inför en ny läranutbildning*, 2010.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-01-24

11

UPPSALA
UNIVERSITET

En inventering av utbildningsvetenskaplig forskning i hela Sverige visar på en motsättning mellan

- lärosäten där den domineras av pedagogik/didaktik/läroplansteori, och
- lärosäten (bl.a. Uppsala universitet) där den är spridd på fler ämnen.

Donald Broady, Mikael Börjesson, Tobias Dalberg, Josefine Krich, Ida Lidegran: *Inventering av svensk utbildningsvetenskaplig forskning*, Vetenskapsrådets Rapportserie nr 2 2011.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-01-24

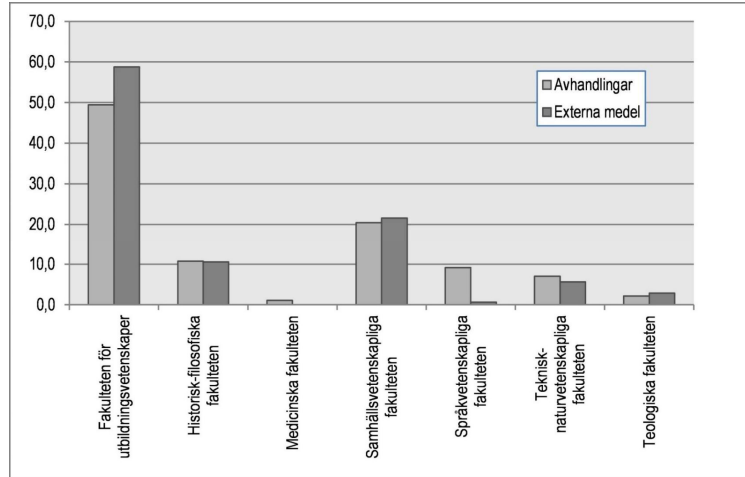
12

UPPSALA
UNIVERSITET

Andel avhandlingar med utbildningsvetenskaplig inriktning vid Uppsala universitet 1990–2013, och andel av total summa forskningsmedel, per fakultet.

(ur Ida Lidegran, Mikael Börjesson, Germund Larsson & Donald Broady, *Forskning och forskarutbildning av utbildningsvetenskaplig relevans vid Uppsala Universitet. Inventering 2013*, rapport 25 aug. 2014, p. 23.)

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

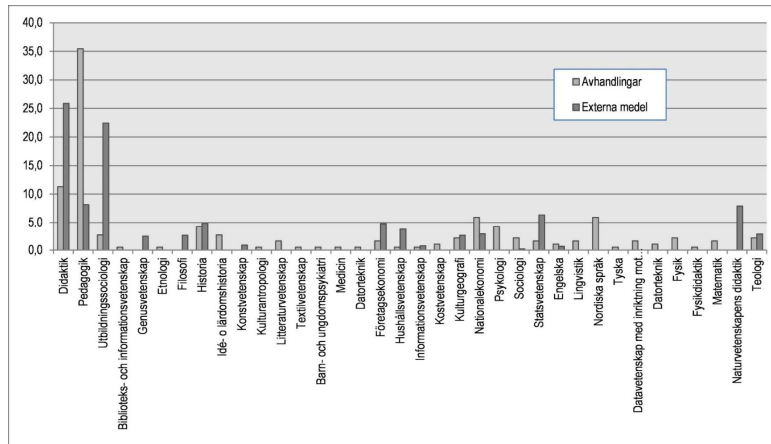
13

UPPSALA
UNIVERSITET

Andel avhandlingar med utbildningsvetenskaplig inriktning vid Uppsala universitet 1990–2013, och andel av total summa forskningsmedel, per forskningsämne.

(ur Ida Lidegran, Mikael Börjesson, Germund Larsson & Donald Broady, *Forskning och forskarutbildning av utbildningsvetenskaplig relevans vid Uppsala Universitet. Inventering 2013*, rapport 25 aug. 2014, p. 24.)

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

14

Vad som är
vetenskapligt och inte
vetenskapligt avgörs
inom de olika
forskningsfälten, dvs.
inom disciplinerna
och specialiteterna.

Exempel: **Harvardssystemet** är inte
mer vetenskapligt än **Oxfordsystemet**
eller tvärtom.

Harvardssystemet

XXX XXXXXXXXXXXX XXXX XXXX
XXXXXX XXX (Andersson 2013).

– dominerar inom naturvetenskap,
medicin och åtskillig samhälls-
vetenskap. Passar bra för ämnen
som t.ex. experimentell psykologi.

Oxfordsystemet

XXX XXXXXXXXXXXX XXXX XXXX
XXXXXX XXX.²³ XXXXXX XXXX

23. Denna idé om relationen
mellan organisation och
personlighet presenterades
första gången i Habermas,
1981, Band 2, s. 456.

– är särskilt i Europa brukligt inom
humanistiska och vissa
samhällsvetenskapliga ämnen.

Slutsatser från inventeringarna av relevans för t.ex. uppsatsarbete (1)

- Det finns inte *en* vetenskaplig metod, eller *ett* vetenskapligt skrivsätt. Det finns många.

Därför skäl att vara misstänksam gentemot skrivhand-
ledningar med anspråk på att tillhandahålla generella recept
oavsett ämne. Den som genomför och redovisar en
utbildningshistorisk studie bör söka vägledning i
historikernas monografier och artiklar. Den som undersöker
inläring bör bekanta sig med psykologernas
tillvägagångssätt. Etcetera.

UPPSALA
UNIVERSITET

Slutsatser från inventeringarna (2)

- Arbete med vetenskapliga anspråk kräver förankring i en eller flera forskningsmiljöer/forskningstraditioner.
- Denna förankring sker antingen via handledaren och/eller på annat sätt, t.ex. genom att ni gjort er en smula hemmastadda i någon forskningsmiljö/forskningstradition t.ex. vid en universitetsinstitution där ni läst.
- Det krävs en rejäl sådan förankring (förkunskaper, förtrogenhet med någon forskningsmiljö/forskningstradition) för att helt efter eget huvud välja ett ämne för, låt säga, ett examensarbete. I annat fall är det riskabelt att välja ämne på ett annat område än det som handledaren behärskar och är intresserad av. Säkrast är ett ämne som ansluter till undersökningar som handledaren är engagerad i.

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-01-24

17

UPPSALA
UNIVERSITET

Slutsatser från inventeringarna (3)

- Universitetskurser bör helst ge träning till såväl "forskningskonsument" som (i viss mån) "forskningproducent". Det förstnämnda behöver alla. Det sistnämnda kan vara bra för somliga.
- För att undersöka skolan har man ofta mest glädje av forskning som handlar om annat än skolan.
- De allra flesta problem som engagerar lärare, elever, föräldrar och skolpolitiker hanteras bättre på annat sätt än genom vetenskaplig forskning, dvs. genom andra slags diskussioner, politiska överväganden, utveckling av yrkeskunnande etc.
  - vilket många skolpolitiker, lärarfackföreträdare och andra utan egna erfarenheter av forskning inte begripit när de efterlyser evidensbaserad forskning.

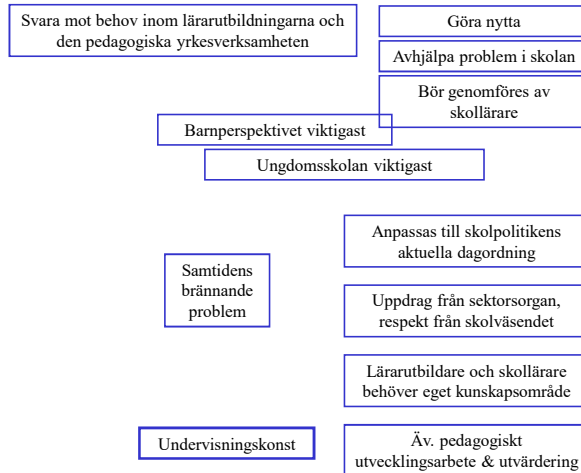
Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-01-24

18

Olika ståndpunkter: yrkesrelevans...

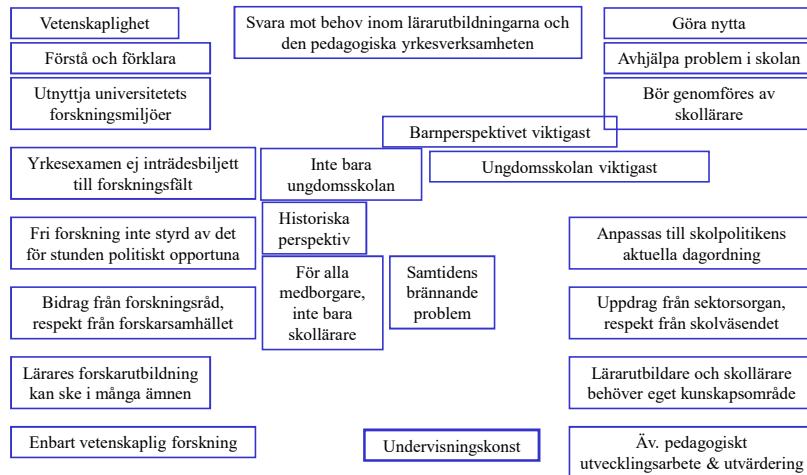

... och vetenskaplig forskning

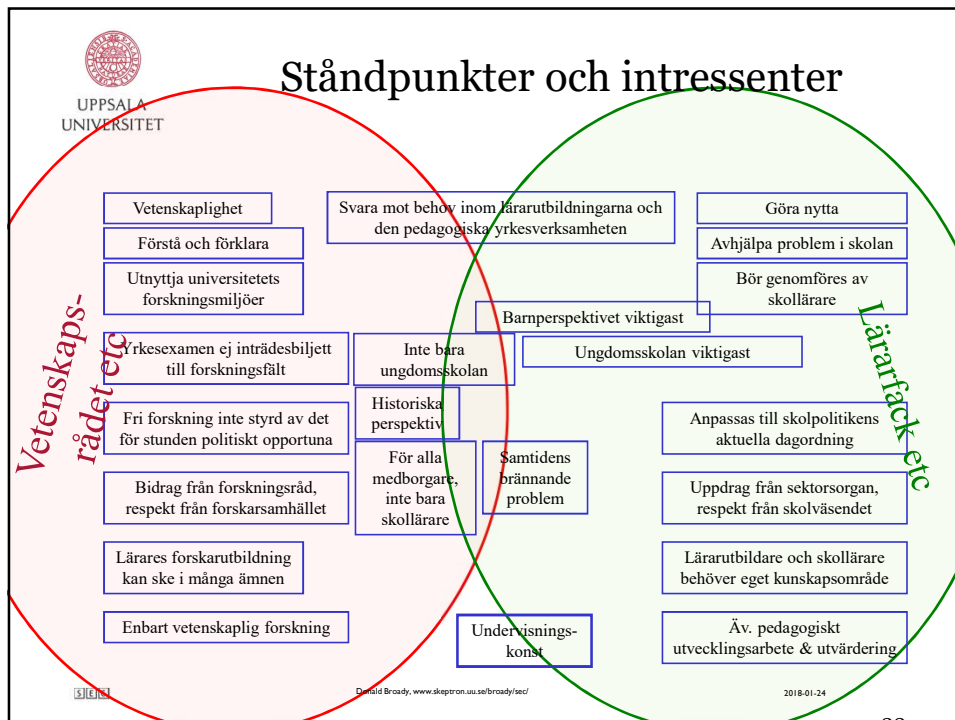

Ett rum av ståndpunkter

Ståndpunkter och intressenter

UPPSALA
UNIVERSITET

SLUT

Donald Broady, www.skeptron.uu.se/broady/sec/

2018-01-24

23